

Теоретико-методологічні засади роботи, логіка авторської думки, чіткість та доступність викладу, методи аналізу фактичних матеріалів і висновки не викликають заперечень, але у процесі ознайомлення з текстом виникли деякі міркування та зауваження. Оскільки в усіх розділах розглянуто різні аспекти діяльності І. Франка, В. Гнатюка, Ф. Колесси та деяких інших видатних особистостей, не вдалося уникнути смислових повторів (наприклад, у підрозділах 1.4 і 2.4, де йдеться про систематизацію фольклорних творів). Узагалі ж наукові біографії корифеїв у третьому розділі дещо фрагментарні й виглядають блідішими, ніж творчі портрети менш відомих фольклористів – але це пояснюється існуванням значної кількості праць, присвячених І. Франкові, Ф. Колесси, В. Гнатюкові. У підрозділі 4.2 авторка пише про співпрацю галицьких учених з установами ВУАН, зокрема з “Кабінетами”, що вивчали народну культуру. Можна було б згадати статті О. Юзефчик та її монографію “Діяльність Кабінету музичної етнографії ВУАН” (К., 2004), у яких авторка неодноразово апелює до етномузикознавчого робочку Ф. Колесси.

Висловлені зауваження не впливають істотно на загальну цінність монографічного дослідження, виконаного на високому науковому рівні, із залученням теоретико-методологічних засад сучасної фольклористики та суміжних наук. На широкому фактичному (зокрема маловідомому архівному) матеріалі Г. Сокіл показала, як на теренах Галичини формувалася українська фольклористична наука.

Монографія Ганни Сокіл “Українська фольклористика в Галичині кінця ХІХ – першої третини ХХ століття: історико-теоретичний дискурс” є, звісно, оригінальним і новаторським дослідженням, яке обов’язково стане базою для подальших наукових студій з історії фольклористики, теорії фольклору (поетики, жанрової системи) та вирішення проблем зі збирання усної словесності, едиції, текстології.

Тетяна РУДА

Слов'яни у пошуках спільного

Заједничко у словенском фольклору: зборник радова / Уредник Љубинко Раденковић. – Београд: Балканолошки институт САНУ, 2012. – 435 с.

Рецензований збірник статей “Спільне у фольклорі слов’ян” – це матеріали однойменного Міжнародного наукового симпозіуму, який відбувся наприкінці вересня – на початку жовтня 2011 р. у Сербії (Белград – Аранжелуоц). Організатором цього наукового зібрання був Інститут балканознавства Сербської академії наук в особі директора Никола Тасіча, Комісія фольклору при Міжнародному комітеті славистів за підтримки муніци-

пальної влади міста Аранжеловац. Ідейним натхненником і координатором симпозіуму був відомий дослідник сербської та слов’янської усної народної творчості професор Любінко Раденкович. Поділитися набутим досвідом з’їхалися учені Білорусі, Болгарії, Македонії, Польщі, Росії, Сербії, Словаччини, Словенії, України, Франції, Чехії та Японії. Україну на цьому високому зібранні представляли наукові співробітники Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Рильського НАН України професор Л. Вахніна, наукові співробітники О. Микитенко та І. Коваль-Фучило, а також професор Київського національного університету імені Т. Шевченка Деян Айдачич. Усього в роботі симпозіуму взяли участь понад 30 учасників.

Матеріал зазначеного збірника – це 27 статей, написаних різними слов’янськими мовами, зі вступним словом Любанка Раденковича “Компаративне дослідження слов’янського фольклору”. Основна мета збірника – привернути увагу дослідників до генетичних подібностей і раних запозичень у слов’янському фольклорі. Ці важливі

проблеми цікавили слов'янознавців-фольклористів у XIX–XX ст., а за останній час така проблематика відійшла на задній план наукового дискурсу. Статті видання присвячені теоретичним засадам і методам вивчення спільного в усній народній творчості слов'ян, випрацьованого у фольклористиці XIX–XX ст., його осмисленню в сучасній науці; дослідженню генетичних, типологічних і контактних подібностей; проблеми пошуку спільних джерел класичних жанрів слов'янського фольклору; з'ясуванню ареального поширення сюжетів і мотивів фольклору.

Особливий інтерес читача привертає узагальнююча аналітична стаття відомої дослідниці усної словесності, фахівця-етнолінгвіста, доктора філологічних наук Світлани Толстої "Аспекти, критерії й ознаки слов'янської культурної спільності". Спільність слов'янських традицій зумовлена насамперед генетичною спорідненістю слов'янських народів. Найважливішими його факторами є мовна спорідненість, спільність християнської культури (прийняття християнства як релігійної і культурної моделі, яка вплинула і на обряди життєвого циклу, і на народний календар); спільна дохристиянська (язичницька) культурна традиція, яка зберегла ключові позиції (міфологічна картина світу, культ предків, поклоніння природі, магія, антропоцентризм, антропоморфізм) і після прийняття християнства. Попри різноманітні ареальні та культурні впливи сусідніх етнічних груп, традиційна культура слов'ян зберігає спільну "картину світу". Все ж ця єдність виявляється по-різному у сфері вірувань (міфології), ритуалу (обрядів і звичаїв), фольклору (жанрів, сюжетів, мотивів, поетики, меморатів). Світлана Толстая пише про важливість виокремлення атомарних збігів (деталей), спільності форми у народній культурі, спільності змісту традицій.

Досвід роботи колективу авторів над словником "Словянские древности" (1995–2012, т. 1–5) дає змогу знову і по-новому проаналізувати матеріал усіх слов'янських народів, поставити спільні запитання щодо кардинальних характеристик традиційної народної культури слов'ян, із урахуванням збагаченої емпіричної бази, а також сучасних етнолінгвістичних підходів до вивчення культури, її структури та механізмів (с. 17). У словнику матеріал усіх слов'янських народних традицій трактується як певна спільна мова в семіотичному значенні, тобто як система зі спільного набору будівельних одиниць і спільних правил, що визначають їхнє функціонування та взаємозв'язок (с. 18).

Увагу дослідників зосереджено на фольклорних жанрах, обрядах життєвого циклу, народних віруваннях і уявленнях. Коротким жанрам присвячені студії Людмили Виноградової з Москви (про мотив слов'янських проклять: людина у владі нечистої сили); Мілоша Луковича з Белграда (про прислів'я балканських слов'ян).

Серед прозових фольклорних жанрів увагу науковців привернули легенди та перекази про спляче в горі військо, словацько-чеські-моравські паралелі (Гана Глошкова із Братислави); про особливості та методику порівняльних студій цього жанру (Кшиштоф Вроцлавські з Варшави); про оленя, який посвячує себе в жертву; проблема можливих витоків (Андрій Мороз із Москви); про одруження феї (віли та нереїди) у південнослов'янському фольклорі (Гордана Благоевіч із Белграда). Галина Кабакова з Парижа здійснила компаративістичне дослідження казки про "собачий вік". Уявлення про слов'ян, відображені в анекдотах XIX ст., були об'єктом дослідження Бранка Златковича з Белграда. Матеріал Танаса Вражіновського з м. Скоп'є (Македонія) присвячений аналізу особливостей передачі казок від покоління до покоління.

Різним аспектам вивчення балад присвятили свої дослідження вчені з Києва Оксана Микитенко (про генетичні збіги і запозичення у баладному сюжеті про сестру-отруйницю), Лариса Вахніна (про українсько-польські паралелі в народній баладі "Ой сталася новина"); Деян Айдачич (про конфлікт між братами в баладних піснях).

Магічному фольклору присвячені студії чотирьох дослідників із різних країн. Так, про сисінієві молитви східних і південних слов'ян опубліковано статтю Тетяни Агапкіної й Андрія Топоркова із Москви; про сатор-формулу як замовляння в балто-слов'янській писемній і фольклорній традиції розповів Ічіро Ішо з Токіо, білоруські замовляння від червів у рані стали об'єктом компаративістичних студій Тетяни Володіної з Мінська; над реконструкцією слов'янської моделі замовляння та загадки працює Біяна Сікіміч із Белграда.

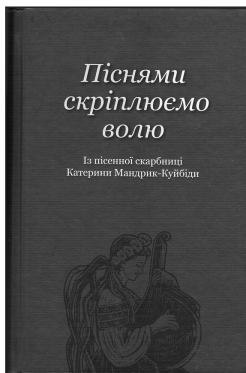
Архаїчному обрядовому жанру – голосінням, зокрема особливостям осмислення їх передачі у східнослов'янських традиціях, була присвячена доповідь Ірини Коваль-Фучило з Києва. Класичний обрядовий жанр календарного фольклору – колядки стали об'єктом вивчення чеської фольклористики з Брно Вері Фролкові (про чесько-словенсько-польські паралелі).

Кілька статей рецензованого збірника присвячені різним аспектам дослідження символіки слов'ян. Людмила Попович із Белграда осмислює символіку кольору у слов'янському фольклорі. Символіку снів на матеріалі сербської та російської народних традицій розшифрував Жарко Треб'єшанин із Белграда. Ще один фольклорист із Белграда Боян Йованович проаналізував символіку змія в народній традиції балканських слов'ян.

Кілька досліджень присвячено міфологічним віруванням і уявленням. Так, Любінко Раденкович із Белграда пише про народні уявлення про жабу у слов'янських народних традиціях; карпато-південнослов'янські паралелі у віруваннях про перших весняних птахів цікавлять Марфу Толстую з Москви; уявленням про смерть, які зафіксовано у мові та фольклорі болгар і поляків, присвячена стаття Каті Михайлової з Софії; про хвороби юнака на матеріалі сербської та болгарської традиції пише Бошко Сувайчич із Белграда; уявлення про очі та зір стали предметом дослідження Лідії Деліч із Белграда.

Кожна стаття збірника доповнена відповідним науковим апаратом (література, перелік оповідачів, скорочень), анотаціями; подано інформацію про авторів. Рецензований збірник є вагомим внеском у вивчення традиційної культури слов'ян на сучасному етапі розвитку народознавчої науки.

Ірина КОВАЛЬ-ФУЧИЛО

Про слово, що вериги розриває

К. Мандрик-Куйбіда. Ми Україну обороним. – Львів: Літопис, 2012. – Т. 1. – 256 с.; Т. 2. Піснями скріплюємо волю (Із пісенної скарбниці Катерини Мандрик-Куйбіди). – Львів: Літопис, 2012. – 460 с.; Т. 3. Родовід український вічний (Статті, рецензії, спогади, присвяти, листи, виступи про К. Мандрик-Куйбіду). – Львів: Літопис, 2012. – 290 с.

Увага видавця до постаті Катерини Куйбіди сигналізує про позитивний рух в аспекті усвідомлення нації історичних духовно-силових змагів, які прописувати на серйозному, масштабному рівні прагне тепер далеко не кожен, хто має стосунок до видання книжкової продукції. Говорячи про позитивні сторони цього тритомника, варто особливо підкреслити його культуру, в якій відчутно розмахає, що, за винятком кількох випадків, не притаманний книжкам, які пропонують історичний екскурс у світ упівського життя. Цю тему виразно глушать хвилі, що несуть голоси іншої, радянсько-червоної правди, прикритої шатами псевдоісторичної науки.

З огляду на це тритомне видання потрібно вітати з особливою чуйністю.

Тепер дещо відійду від теми і спробую показати без пафосного спічу, який доволі часто лунає з уст тих, хто намагається прищепити в сучасному соціумі знання про складні сторінки партизанського життя, у чому саме полягає нерв цього видання. Для того необхідно відійти від майданної настроєвості, стягів, лунких вигуків і всього, що єднає одиницю з розпашілим від майданного зав'язання натовпом, який, розійшовшись після того по домівках, вмикає телевізор із російськими телеканалами і, нарікаючи на всіх і вся, дивиться політичні, зовсім невеселі, комедії.